

NOTA CIENTÍFICA INFORMATIVA SOBRE LA SUBSTÀNCIA I L'ÚS DEL GÈNERE GRAMATICAL AMB ESPECIAL ATENCIÓ AL DOBLETISME CATALÀ¹

El doblat de gènere (*els catalans i les catalanes*) va aparèixer en català fa només uns pocs anys. Últimament s'ha anat escampant de manera remarcable, sobretot entre polítics. Aquesta pràctica no és exclusiva al català, però: es troba també en el castellà, i en l'anglès abans. Aquesta nota es proposa facilitar informació objectiva sobre els seus aspectes lingüístics i socials a fi de permetre entendre'n la naturalesa i les seves possibles conseqüències. La conclusió raonada serà que el doblat és innecessari, i molt perjudicial per al català.

ORIGEN

Fa mig segle el doblat de gènere no existia enlloc. En efecte, va ser introduït en l'anglès als EUA en els anys 1970 dins el si del llavors anomenat "Moviment d'Alliberament de la Dona".

La idea clau fou que el pronom personal de tercera persona singular anglès *he* 'ell' denotava exclusivament homes, és a dir, que el seu significat incloïa el tret semàntic MASCLE, i en conseqüència que per a referir-se a tots dos sexes, no només a homes, el calia substituir pel doblat "he or she" ('ell o ella'), en la conversa i en l'escriptura. La pretensió que *he* només denotava homes no corresponia, però, a la realitat de la llengua, atès que llavors *he* s'utilitzava com a pronomen general singular de tercera persona (la persona de qui es parla), sense implicar-ne un sexe determinat. Tant a la parla com a l'escriptura, i a tots els nivells, els formals també: *he or she* senzillament no existia.

Les accions subsegüents per aconseguir-ne l'ús social van incloure, no només la seva pràctica i difusió pels seus promotors i seguidors, sinó també l'exercici de *lobbying* a les autoritats per tal que en fessin obligatori l'ús dins les seves respectives esferes de poder. La pressió fou constant, i a la fi el doblat es va imposar en la vida oficial per arreu del món anglòfon. En la vida privada, el sentit "genèric" tradicional de *he* encara perdura, amb consciència, però, que ara representa un estil familiar informal.

La paraula *genèric* que acabem d'utilitzar és prou comuna, però no expressa bé la realitat que volem comunicar, en suggerir implícitament un privilegi que aquí no existeix. La realitat és que cada paraula de cada llengua porta un significat específic, que cal aprendre conjuntament amb el seu so i la seva funció gramatical, els tres components que formen les paraules. El significat de *cotxe*, per exemple, no n'especifica la marca ni el color, però tanmateix la paraula no és "genèrica": simplement el seu significat ('vehicle, etc.') no inclou marca, color, etc. El cas de *he* era similar: en l'ús general només assenyalava la tercera persona del singular, com en el plural l'assenyalava (i encara l'assenyala) *they*. Cap d'ambdues paraules portava així informació de sexe.

¹ És a dir, informada per la ciència, no per la política. El seu propòsit és pràctic, no erudit, i per tant l'èmfasi va en la claredat i el contingut informatiu, no en l'aparell bibliogràfic. La pàgina 6 en conté un RESUM ESQUEMÀTIC. Autor: I. Roca, catedràtic de lingüística (Universitat d'Essex), especialista en gènere.

EL GÈNERE I EL SEXE

El dobletisme anglès es basà doncs en la falsa pressuposició que la paraula *he* tenia significat de sexe mascle: crucialment no que tingués gènere “masculí”, cosa impossible perquè l’anglès no en té, de gènere.

Aquí cal fer una advertència terminològica preliminar important. La paraula *gènere* (anglès *gender*) ha estat adoptada recentment a escala internacional per a significar ‘sexe’, per motius tècnics potser pertinents en certs camps relacionats sobretot amb la sociologia però irrellevants per a la llengua del ciutadà comú. Des de llavors, l’ús de *gènere* amb l’accepció ‘sexe’ s’ha anat escampant en esferes oficials i polítiques: en l’àmbit espanyol apareix per exemple en l’expressió de rang legal “violència de gènere”, curiosament “domestic violence” en l’àmbit anglòfon. És palès, però, que si al sexe se li diu *gènere*, la paraula de sempre i d’ara per al gènere gramatical, el resultat inevitablement ha de ser confusió total: com dir-li *ou* a l’ou i també a la castanya. És així indispensable que el sexe sigui sempre *sexe* i el gènere *gènere*, sense barreja, llevat potser dels espais d’antropologia social d’on va sortir la proposta.

L’anglès en efecte no en té, de gènere. Doncs, tots els articles i adjectius anglesos posseeixen només una forma (*the, small, red, etc.*), no dos com en poden tenir en català (*el/la, petit/a, vermell/a, etc.*), que per tant sí que en té. El gènere (no el sexe) implica existència de “concordança” en la llengua, o sigui, encaix de la forma de certes categories de paraules com ara les esmentades, amb el “gènere” (marca classificatòria arbitrària) del nom que les regeix en la frase o tros de discurs en què apareixen: *el braç petit*, però *la falç petita*. El català té dos gèneres, igual que el castellà. Moltes altres llengües en tenen tres o més, arribant inclús a deu en algunes bantus (de l’Àfrica subsahariana), i d’altres, com ara l’anglès, no en tenen cap. És per tant evident que el gènere ni és sexe ni s’hi pot confondre.

El sexe és una propietat biològica dels éssers vius: cada persona (i els animals superiors) en posseeix un de dos, mascle o femella.² En l’àmbit de la llengua, el significat d’algunes paraules inclou denotació del sexe biològic del seu referent en el món, però ni de bon tros el de totes. Així, en català *persona* pot aplicar-se tant a en Joan, de sexe mascle (*en Joan és una bona persona*), com a la Marta, de sexe femella (*la Marta és una bona persona*): *persona* simplement significa ‘ésser humà’, no ‘home’ o ‘dona’, com *cotxe* també significa només ‘cotxe’, no ‘cotxe vermell’ ni ‘cotxe petit’. En canvi, no es pot dir (⊗ = no funciona) ⊗*en Joan és monja* o ⊗*la Marta és monjo*, perquè la paraula catalana *monja* significa ‘dona que pertany a un orde monàstic’, i la paraula *monjo* ‘home que pertany a un orde monàstic’. Cada paraula de cada llengua porta doncs un cert significat fix, i no un d’altre. És evident que, si no fos així, la paraula, i per tant la llengua, cumulativament, seria inútil.

En català el significat sexual de les paraules o la seva manca és una propietat de la paraula sencera, no necessàriament dels elements que la componen: *persona* no manca significat de sexe perquè acaba en *-a* ni perquè comença en *p-*, per exemple. Tampoc no es deu al gènere gramatical de la paraula, ni viceversa, malgrat la utilització tradicional de les paraules “masculí” i “femení”, evocadores de sexe, per a referir-s’hi. Aquí les substituïrem per les seves inicials M i F justament per a allunyar-les-en: *persona* té gènere F (*la persona*), però tanmateix no significa FEMELLA (*en Joan és bona persona*).

En català (i en castellà) hi ha doncs paraules referides a persones sense significat sexual: *persona* mateix i moltes més. D’altres sí que en porten, com ara *monjo* i *monja*, respectivament de MASCLE i FEMELLA. *Monjo* i *monja* estan, a més, íntimament lligades: en la seva gramàtica (totes dues són substantius), en el seu significat (compartit, tret del contrast MASCLE – FEMELLA) i en el seu so (igual

² Fent abstracció de possibles desviacions biològiques individuals irrellevants en el nostre present context.

excepte pel que fa a l'última vocal de manera general, i a l'altura lingual de la *o* de *mon* variacionalment). Aquí direm que les paraules relacionades d'aquesta manera van "emparellades". *Persona*, en canvi, no va emparellada: en català (i en castellà) no existeix "persono" (ni "persó"). A més, com acabem d'assenyalar i sabíem des de sempre, *persona* no significa ni MASCLE ni FEMELLA, és a dir, no especifica sexe. Senzillament, el català és així.

En català (i en castellà) hi ha moltes paraules emparellades a l'estil de *monjo ~ monja*: centenars, potser milers, entre elles *pare ~ mare*,³ *fill ~ filla*, *germà ~ germana*, *català ~ catalana*. Aquestes i moltes altres de semblants presenten, però, una diferència fonamental amb *monjo ~ monja* pel que fa al membre M: el significat de *pare*, *fill*, *germà*, *català*, etc. és asexual, és a dir, no inclou el tret MASCLE. Tots els parlants del català sabem això intuïtivament precisament per ser-ho. Les frases que segueixen ho demostren de manera objectiva i explícita:

- a. ⊕conec bastants monjos, alguns d'ells monges
 ⊗conec bastants monges, algunes d'elles monjos
- b. m'estimo molt els meus pares, sobretot la meva mare
 ⊕m'estimo molt les meves mares, sobretot el meu pare
- c. tinc quatre fills, entre ells una nena
 ⊕tinc quatre filles, entre elles un xicot
- d. tinc quatre germans, entre ells una germana
 ⊕tinc quatre germanes, entre elles un germà
- e. ⊕tots els catalans són catalanes
 totes les catalanes són catalans

Les frases marcades amb ⊕ no tenen cap sentit, com tampoc en tindria *aquest cercle és quadrat*, atès que el significat de *quadrat* contradiu el de *cercle*. Doncs, en ⊕*tots els catalans són catalanes* l'abast del significat de *catalanes* (= 'catalans' + FEMELLA) és més restringit que el de *catalans* (= 'persones catalanes'). En conseqüència, pot haver-hi catalans (i de fet n'hi ha molts) que no són catalanes, i per tant la frase ⊕*tots els catalans són catalanes* és falsa. En canvi, *totes les catalanes són catalans* òbviament és vàlida, atès que el conjunt definit per *catalanes* és un subconjunt del conjunt definit per *catalans*, i per tant totes les *catalanes* per definició són *catalans*.

En català (i en castellà) el membre F de les paraules emparellades generalment (potser inclús sempre) significa FEMELLA. El membre M, però, pot sia significar MASCLE (*monjo*; hi ha també *frare*, *marit*, i un grapat d'altres) sia no contenir significat de sexe (la resta dels nostres exemples i la majoria de la resta de les paraules pertinents), de manera a priori impredecible, com ho són els significats de totes les paraules en totes les llengües.

La base sobre la qual es va bastir l'edifici del doblet de gènere és precisament la presumpció (conscient o inconscient, innocent o deliberada) que la presència d'un sexe biològic en un ésser viu automàticament n'implica presència en el significat de la paraula corresponent. Acabem de demostrar, però, que no és així, i per tant el doblet de gènere en català i llengües afins es recolza sobre una fal·làcia. Observi's a aquest efecte que si el significat de *català* de debò inclogués MASCLE, la frase "els catalans i les catalanes" hauria estat utilitzada espontàniament des de sempre per a incloure referència a dones quan calia fer-hi, tal com sempre s'ha dit *els monjos i les monges* en les mateixes circumstàncies. El fet que no s'hagi utilitzat mai per a *catalans* fins a l'arribada del doblet, i que inclús després d'ella només s'utilitza de manera erràtica i molt minoritària, en demostra l'artificialitat

³ La relació aquí és regular pel que fa a la sintaxi i a la semàntica, però irregular pel que fa al so, atès que implica la consonant inicial, mentre que la relació regular implica la vocal final -a en la forma F, en *filla ~ fill*, per exemple.

i la falsedat. El motiu real de la introducció i l'ús subsegüent del doblat no és doncs lingüístic, sinó polític: la cerca de publicitat subliminar per a la dona amb la inclusió d'una paraula de gènere F portadora de significat FEMELLA, catalanes aquí.

CONSEQÜÈNCIES

La llengua nadiua no s'aprèn a l'escola com s'hi aprenen la geografia o la història, sinó que s'interioritza espontàniament en sentir-la: el nadó no va a classe de català, sinó que l'absorbeix de la parla de la mare (o de qui sigui) com l'esponja absorbeix l'aigua que l'envolta. L'esponja està biològicament programada per a aquesta tasca i l'ésser humà ho està per a copsar la llengua, com també ho està per a respirar, per a menjar i per a dormir. Aquesta capacitat de copsar intuïtivament la llengua de l'entorn es va afeblint amb el pas del temps: ho demostren les dificultats per a aprendre llengües estrangeres de gran, i les dels "nens llop" que comencen amb la seva primera un cop passada la infantesa.

El parlant adult pot, si ho vol, evitar de repetir paraules que sent (la criatura és incapaç de fer-ho), i en efecte la immensa majoria de la gent no dobleteja, com tampoc diu blasfèmies. Si continua sentint doblats, però, li serà difícil (i fins i tot impossible) evitar que entrin en la seva parla. Doncs, si el doblat segueix present en l'aire o al paper, i més encara si n'augmenta l'ús (i sens dubte augmentarà per inèrcia dinàmica si no se l'eradica ja), el contagi serà inevitable. Això és naturalesa (el cervell humà), no política ni voluntat com sí que ho és l'activitat doblatista.

D'altra banda és evident que un simple canvi en la llengua no pot transmutar la realitat exterior a ella. Si veritablement ho pogués fer, les innombrables injustícies i misèries que hi ha al món es podrien corregir de manera gairebé instantània. És palès, però, que no és així: la llengua només pot aconseguir transformar la realitat exterior mitjançant el contingut dels missatges que articula, no mitjançant la seva pròpia forma. La dona, per tant, pot ser tractada de manera justa i igualitària tant amb el doblat com sense, i pot ser oprimida i discriminada igual amb doblat que sense: per ventura n'està l'ús creixent per polítics fent que disminueixi l'anomenada "violència de gènere"? El doblat en canvi causarà danys irreversibles en la llengua, i ja en deu estar causant: si "la lletra amb sang entra", la llengua entra per l'orella. Allò que se sent acaba esdevenint natural i el parlant ho interioritza.

La constitució bolivariana de Veneçuela de 1999 encara vigent fa servir el doblat castellà de manera sistemàtica, corresponentment fent el text incompreensible, com és prou fàcil comprovar.⁴ És incompreensible perquè els doblats són incompatibles amb els significats lèxics que els parlants porten al seu cervell, el qual per tant no és capaç de processar-los de manera natural. En torn, l'ús moderat del doblat afavorit pel doblatisme més suau també se sent com un atac frontal pels parlants normals i corrents, a la manera com se senten les falques comercials en llocs que se n'esperen sense. O la picada d'un mosquit.

Un cop establert el doblat, el seu ús es farà necessari de manera constant perquè el significat de les paraules corresponents haurà canviat: on ara *català* i centenars (potser milers) de paraules emparellades semblants no porten significat de sexe (*els catalans són simpàtics, sobretot les dones*), llavors en portaran de MASCLE, i per tant caldrà utilitzar-hi el doblat per a incloure les dones en

⁴ Una cita en donarà un tast: "Sólo los venezolanos y venezolanas por nacimiento y sin otra nacionalidad podrán ejercer los cargos de Presidente o Presidenta de la República, Vicepresidente Ejecutivo o Vicepresidenta Ejecutiva, Presidente o Presidenta y Vicepresidentes o Vicepresidentas de la Asamblea Nacional, magistrados o magistradas del Tribunal Supremo de Justicia, Presidente o Presidenta del Consejo Nacional Electoral, Procurador o Procuradora General de la República, Contralor o Contralora General de la República, Fiscal General de la República, Defensor o Defensora del Pueblo, Ministros o Ministras de los despachos relacionados con la seguridad de la Nación, finanzas, energía y minas, educación; Gobernadores o Gobernadoras y Alcaldes de los Estados y Municipios fronterizos y de aquellos contemplados en la Ley Orgánica de la Fuerza Armada Nacional" [art. 41].

l'asseveració quan se les hi pretengui incloure. No hi haurà cap altra opció, i el parlant intuïtivament en serà conscient, igual que ara és conscient de la situació contrària: que *català* no significa MASCLE.

Llavors, per a expressar els significats que el parlant portarà al seu cervell a conseqüència del doblisme ambiental li caldrà dir ☹*Els catalans i les catalanes són simpàtics i simpàtiques respectivament*, o ☹*Els catalans són simpàtics i les catalanes són simpàtiques*. També ☹*Ahir vaig conèixer uns catalans i unes catalanes. Em van resultar molt simpàtics i simpàtiques. Els i les vaig trobar molt ben informats i informades i els i les vaig convidar a dinar a casa meva. Els i les telefonaré aviat per a quedar amb ells i elles i així tornar a veure'ls i veure-les*. Paradoxalment per als dissenys polítics doblistes, aquesta nova modalitat de la llengua estarà fent publicitat de l'home, atès que *català* i semblants llavors significaran MASCLE, mentre que ara no ho signifiquen.

CONCLUSIÓ

El doblisme és artificial, importat de l'estranger i aliè a la llengua catalana, sobre la qual exerceix efectes significativament negatius que ja pateixen i cada cop patiran més els seus parlants, el seu únic subjecte i legítim propietari. El doblisme no ha sorgit ni sorgeix espontàniament de la massa parlant: fou introduït i és promogut per minories amb un programa polític molt determinat que en persegueixen la imposició sobre la resta de la població sense demanar-hi ni permís ni opinió. Seria doncs útil que cada practicant o partidari del doblisme prengués consciència d'aquestes realitats i actués en conseqüència.

FONTS ÚTILS SELECTES

- Bibiloni, Gabriel (2009). "Llengua, gènere i sexe". <http://bibiloni.cat/textos/genere.html>
- Bosque, Ignacio (2006) "La RAE, las palabras y las personas". *El País* 05.12.2006
- Ignacio Bosque (2006). "La RAE, las palabras y las personas". *El País*, 05-12-2006
- Bosque, Ignacio (2012) "Sexismo lingüístico y visibilidad de la mujer". http://www.rae.es/sites/default/files/Sexismo_linguistico_y_visibilidad_de_la_mujer_0.pdf
- Junyent, Carme (2006) "Per què en diem gènere quan volem dir sexe?" *Revista d'Igualada*, núm. 23. <http://www.revistaigualada.cat/?s=Per+qu%C3%A8+en+diem+g%C3%A8nere+quan+volem+dir+sexe+%3F>
- Junyent, Carme (2007) "Gènere, sexe, llengua". VIII Congrés de Lingüística General. Madrid, Universidad Autónoma de Madrid. <http://www.illf.uam.es/clg8/actas/pdf/paperCLG60.pdf>
- Junyent, Carme (2009) "Contra la dictadura lingüística". *Avui* 23.05.2009.
- M. C. Junyent (2009). "Contra la dictadura lingüística". *Avui*, 23-05-2009
- Junyent, Carme (2013) "Petita història d'un malentès: el desdoblament de gènere". *Revista d'Igualada*, 45, desembre. M. Carme Junyent (2013).
- Junyent, Carme (2014) "Carta oberta al President Mas". *Vilaweb* 25.11.2014. <http://www.vilaweb.cat/mailobert/4221072/carta-oberta-president-mas.html>
- Junyent, Carme (2015) "La cançó de l'enfadosa". *Vilaweb* 22.07.2015. <http://www.vilaweb.cat/noticies/la-canco-de-lenfadosa/>
- Roca, Ignasi (2011) "Totes les catalanes són catalans, i molts catalans també són catalanes". Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades. http://gela.cat/lib/exe/fetch.php?id=textos_genere&cache=cache&media=sexe_vs_genere.pdf
- Roca, Ignasi (2012) "Feminisme lingüístic: un monstre amb molts caps". *El Punt Avui*, 24-9-12. <http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/7-vista/8-articles/578112-feminisme-lingueistic-un-monstre-amb-molts-caps.html>
- Roca, Ignasi (2013) "El discurs de la senyora de Gispert". *Ara* 7.1.2013 <http://hemerotecadigital.institutdelteatre.cat/jspui/bitstream/65324/33223/1/Cultura%20en%20temps%20de%20crisi.pdf>
- Roca, Ignasi (2013) "El doblisme de gènere: más que inútil, contraproducente". *Español Actual* 99:129-148. <http://www.fundeu.es/noticia/el-doblete-de-genero-mas-que-inutil-contraproducente/>

RESUM ESQUEMÀTIC

OBJECTIUS DE LA NOTA:

1. Anàlisi científica de la substància del doblat
2. Predicció raonada de les conseqüències de l'ús del doblat

1. ANÀLISI CIENTÍFICA:

- a. Cada paraula té un significat fix
- b. Catalana (o diputada) porta (entre d'altres) un element significatiu FEMELLA
- c. Monjo en porta MASCLE
- d. Monja en porta FEMELLA
- e. Català (o diputat) no en porta ni FEMELLA ni MASCLE

PROVA:

- ⊗ m'agraden les catalanes, sobretot els homes
- ⊗ m'agraden els monjos, sobretot les dones
- ⊗ m'agraden les monges, sobretot els homes
- ⊙ m'agraden els catalans, sobretot les dones

EXPLICACIÓ FORMAL:

- a. català = 'persona de Catalunya'
- catalana = 'persona FEMELLA de Catalunya'
- ∴ {catalans} ⊃ {catalanes}; {catalanes} ⊄ {catalans}

MENTRE QUE:

- b. monjo = 'religiós conventual MASCLE'
- monja = 'religiós conventual FEMELLA'
- ∴ {monjos} ⊄ {monges}; {monges} ⊄ {monjos}

GLOSSES:

- a. El significat de catalana inclou el significat de català, però no viceversa
- ∴ El conjunt de catalans inclou el conjunt de catalanes, però no viceversa
- b. El significat de monjo no inclou el significat de monja, ni viceversa
- ∴ El conjunt de monjos no inclou el conjunt de monges, ni viceversa

EXAMEN DEL DOBLET:

- a. El doblat pressuposa que català significa MASCLE, igual que ho significa monjo
- b. La falsedat d'aquesta pressuposició l'acabem de provar empíricament
- ∴ El doblat està bastit sobre una falsedat

2. PREDICCIÓ RAONADA DE LES CONSEQÜÈNCIES DE L'ÚS DEL DOBLET:

- a. El significat de les paraules (com tot a la llengua) s'agafa de la parla, no del diccionari
- b. El significat de les paraules (com tot a la llengua) pot canviar a través del temps
- c. L'ús del doblat introduirà MASCLE en el significat de català (i diputat, i centenars d'altres)
- d. Un cop català = 'MASCLE català' la duplicació català/catalana serà ineludible, com ara ho és monjo/monja quan cal referir-se a tots dos sexes
- e. Un canvi de forma en la llengua no pot modificar la realitat objectiva exterior a ella
- ∴
- a. Un cop establert, el doblat "visualitzarà" més l'home, perquè llavors català significarà 'home català', no 'persona catalana', tal com ho significa ara i ho ha significat sempre
- b. El doblat establert no reportarà cap avantatge pel que fa a drets, ni de la dona ni de ningú més
- c. El doblat establert comportarà notables desavantatges per a llengua, és a dir, per als seus parlants: i. constant repetició inútil de paraules; ii. molèsties incessants pel que fa a la concordança